



## ҲАМДАР ДЛИК

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЯ КЕНГАШИГА,  
РЕСПУБЛИКА КОМПАРТИЯСИННИНГ  
МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИГА,  
ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚИГА

Ангрен шаҳри яқинида одамларнинг ҳалок бўлишига сабаб бўлган оғир табиий офат муносабати билан Ўзбекистон халқига самимий ҳамдардлик билдираман. Ҳалок бўлганларнинг оилаларига, қариндош-уруғларига, жабр кўрган барча аҳолига чуқур таъзия изҳор қиламан.

**М. ГОРБАЧЕВ**

### ЎЗБЕКИСТОН ССР ҲУКУМАТИ ВА ХАЛҚИГА

СССР ҳукумати Тошкент вилоятининг Жигаристон кўрғонига табиий офат юз бериб кўп одамлар ҳалок бўлгани муносабати билан Ўзбекистон халқига ва ҳукуматига самимий ҳамдардлик билдиради.

Жабрдийдаларнинг оилаларига, қариндош-уруғларига ва яқинларига таъзиямизни етказишимизни сўраймиз.

СССР Бош вазир

**В. С. ПАВЛОВ**

### ЖИГАРИСТОН КЎРҒОНИ ВА БУТУН АНГРЕН ШАҲРИ АҲОЛИСИГА

Табиий офатдан ҳалок бўлганларнинг оилаларига ва қариндошларига, азият чеккан аҳолига чуқур таъзия изҳор этмаман.

Сизларни ишонтириб айтманки, жумҳурият раҳбарияти ва ҳукумати табиий фалокат оқибатида зарар кўрганларнинг оилаларига ва ёр-бодарларига зарур ёрдамни бериш учун ҳамма чораларни кўради, аҳолини хавфли жойлардан олиб кетиш ва кўчириш юзасидан шовиш-шоҳларни амалга оширади. Миллий анъаналарга биноан барча марҳумларга иззат-икром бажо келтирилади.

**И. КАРИМОВ,  
Ўзбекистон ССЖ Президенти**

### ТОШКЕНТ, ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ УРТОҚ И. А. КАРИМОВГА

Қадри Ислам Абдуғаминевич! Ўзбек халқи бошига тушган мусибат муносабати билан чуқур ҳамдардликмизни, қардошларча таъзиямизни қабул қилгайсиз.

**Расул ҲАМЗАТОВ**

### ЖАБРДИЙДАЛАРГА ЕРДАМ ҲИСОБ СЧЕТИ

Жигаристон кўрғонига рўй берган табиий офатдан зарар кўрган аҳолига ёрдам кўрсатиш учун Тошкент акционерлик-тижорат саноат-қурилиш банки фавқулодда бошқармаси кўнгилли равишда пул ўтказиш учун ҳисоб счёти очди. Ушбу ҳисобга қорхоналар, шунингдек, шахсий кишилар пул ўтказишлари мумкин. Счёт номери 023700980. Ангрен шаҳар ижтимоий-туғур жой банкнинг жабрдийдаларга ёрдам ҳисоб счёти номери 000700752.

### БИРО ДАРЛАРИМИЗГА

Ангрен шаҳрининг Жигаристон кўрғонига содир бўлган фожияни биз ижодкорлар ва ёзувчилар уюшмаси чуқур қайғу билан қабул қилди. Халқимиз бошига яна бир оғир мусибат тушиди, яратган бизларни яна бир бор синовга ташлади.

Муҳтарам Жигаристон аҳолиси! Сизнинг бошинизга тушган мусибат ҳаммамизнинг бошинизга тушган мусибатдир, бу фожиядан сўнг ёзувчи ва шоирларнинг қаламлари яна ҳам муңлироқ ва маъсуфроқ ёзадиган бўлиб қолди. Аммо биз халқимизга ишонамиз, улар бу қайғу ва кулфатга дош бера билдилар, чиндан ҳам сабот кўрсата оладилар ва бу фожиядан сабоқ олиб, унинг таърифи ва таърифини кучлари ва ғайратларини сафарбар этдилар.

Гарчи дилмизнинг ҳалок бўлганлар ичида миллиятимизнинг гурурини, шухратини кўтардиган қанчадан-қанча қорасидлар бор эди, деган беаҳд армон ўртасида, шайхид кетганларнинг жойи жаннатда бўлиши деган дуо билан ўз-ўзимизга таскин-тасалло берамиз.

Халқимизнинг бошига қанчадан-қанча мусибатлар туш-

мади, қанчадан-қанча фожиялар кечирмади. Бироқ ҳаммасини халқимиз сабр билан енди. Энг оғир куларда бир-бирга шерия, дардиш, қайғудош бўлган халқимиз бу мусибатни ҳам матонат билан енгимизда. Ўзбекининг бигри менг, шафқатли, мурувватли, ҳеч қайси халқ дош бермайдиган оғир ва дардларга тўлиқ, ҳеч қайси халқ бошига тушмаган фожиялар шу халқ бошига тушган, лекин у энг оғир пайтларда ҳам шафқатли, меҳрибон ва матонатли бўлиб қолган. Унинг улдузиги, буюкчилиги ҳам шунда. Биз бу қайғу ва кулфатга дош бера билган, чиндан ҳам сабот кўрсата оладилар ва бу фожиядан сабоқ олиб, унинг таърифи ва таърифини кучлари ва ғайратларини сафарбар этдилар.

Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси ва матбуот нашрларининг ҳодимлари бир кунлик иш қилишлари кўчидан зиён кўрган оилалар ҳисобига ўтказишга қарор қилдик.

Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси бошқаруви котибияти

### «ЯШИЛ ЕЛКАН» ҒОЛИБЛАРИ

Ўзбекистон Табиатни муҳофаза қилиш жумҳурият кенгаши раёсати ва Ўзбекистон Матбуот Давлат Кўмитаси томонидан 1990 йилда уюштирилган Табиатни муҳофаза қилиш мавзуга доир нашрларнинг «Яшил елкан» талови лануланди. Жумҳуриятимиздаги бошқа қатор нашрларнинг сингари Ўзбекистон ЛКБИ Марказий Кўмитасининг «Намалар» (со-биқ «Еш гвардия») нашрият-матбаа бирлашмасида чоп этилган ранг-баранг китоблар совинида. Уринларни олишга муваффақ бўлдилар. Буларнинг орасида Ёзувчи Латиф Маҳмурод бошқарётган болалар адабиёти таҳририяти Учинчи даражали

**М. ХАЛИЛОВ**



4 май кунин рўй берган муҳим табиий офат туфайли жигаристонликлар бошига тушган мусибат ҳафталигимиз жамоамиз ҳам чуқур қайғуга соғди.

Фожия содир бўлган кундан буён юрагимизни зуқур изтироб ўртади. Эзликдан ошқиб беғузуб инсон шайхид кетди. Фарзандлари умри қаққига дуо қилиб, яхши куллар умидида тирикчилик ўтказайтган отахон ойнақонларимиздан жудо бўлдик. Ҳали ўн гулдан бир гулди очилмаган қизларимизни ерга бердик. Ҳаётимиз чирғон, истиқбол бўлган ўғонлар тупроқ остида қолди.

Бундай оғир дардин кўтариб юриш мушкул. Бундай мусибатни унутиб бўлмайди. Бу кун жумҳуриятимиз раҳбариятидан тортиб, оддий фуқароларга ҳаммамизнинг эътибори, меҳр-муруввати жигаристонликлар-

га қаратилган, шайхидлар руҳи ёд этилмоқда, бошланасиз қолганлар уй-жой билан таъминланаётган, фотажна асоратлари бартараф этилмоқда.

Аммо бир оғирлик савол кўнгилга тиқилди бермайдик. Фожия нега Жигаристонда рўй берди? Шундай бўлишига нима сабаб бўлди? Нега кўчки хавфининг олди олнимиз? Махсус муҳим-биримизнинг ана шулар ҳақидаги маълумотини ҳафталигимизнинг навбатдаги сониде ўқийсиз.

**СУРАТЛАРДА:** Тошкент область Ангрен шаҳри қишлоғи Жигаристон қишлоғи мусибатли кунларда.

Кўчаётган болалар.  
**Е. БОТИРОВ** олган суратлар

**КЕЛАСИ СОНДА ЖУМЛАДАН ШУ МАҚОЛАЛАРНИ**  
ЎҚИЙСИЗ:  
● ХУДОЕРХОННИ КИМ АЛДАДИ?  
● МАШРАБ ҲАҚИДА ОЛИМЛАР НИМА ДЕЙДИ?  
● БОШПАНАСИЗ НОМЗОД



*Ryhmaqanuz!*

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Мирмуҳсиннинг 70 йиллигига бағишланган анжуман 15 май кеч соат 18.00да «Баҳор» концерт залида ўтказилади.

**5-БЕТ**

### 9 МАЙ— ҒАЛАБА КУНИ

**1990 ЙИЛНИНГ БАҲОРИ.** Мамлакат Ғалаба-нинг 45 йиллигини нишонлаётган кунлар. Сўнгги ахборот эшитиш учун радио кўлуғини бурардим. Унда журналист қариялар уйига бориб, у ерда истиқомат қилаётган Улуғ Ватан уруши қатнашчиларининг овозини ёзиб оларди. Шу сабаблардан бири ҳанузгача хаёлимни банд қилиб юради.

Журналист дадил овоз билан сўради:  
— Сиз Улуғ Ватан уруши қатнашчиси экансиз, ма-на, кўриб турибмизки, ту-рар-жойларингиз яхши, ош-хонада овқатларингиз тай-ёр. Бўлаётган байрам тантанаси ҳақида бирор нарса дейсизми?

Назаримда, журналист бўладиган бу суҳбатни ўзича тасаввур қилиб келган. «Ҳа, ҳукуматга раҳмат. Уруш қатнашчиларига яхши ша-ронг туғдириб қўйишди», деган сўзларни эшитишни ва ёзиб олишни мўлжаллаган. Шу сабабдан унинг овози дадил, ўзига ишончи юқори эди.

Еши саксонларга бориб қолган қария, уруш қатнаш-чиси бўғиқ ва хириллаган овоз билан жавоб берди:  
— Мендан сўз сўрагунча тобут олиб келсаларингиз бўлмасмиди?!

Қариянинг бу гаплари мени ларзага солди. Шу заҳотёғ радио кўлуғини ор-қа томонга бураганимни ўзим сезмай қолдим.

Бу воқеа менинг хаёлимни узоқ-узоқларга — бир неча йил давом қилган уруш кулфатлари, унинг натижасида одамлар боши-га тушган беҳисоб азоб-уқубатлар томон олиб кет-ди. Уруш тамом бўлса бас, мамлакатимизни жаннатга айлантирмайсиз, бахтли, бе-ташвиш ҳаёт кечирамиз, деган орауларни эсладим.

Журналист билан бу қария орасидаги суҳбат уруш қатнашчиларини ҳолатига те-гишли мен кузатган баъзи бир кўрimsиз манзараларни хаёлимда тикладим. Улар ҳақида бирор нима демасликнинг иложи йўқдек кўринди менга.

1946 йил эди. Ўрта Осиё университетининг талабаси-ман. Турмуш оғир, ти-рикчилик қийин. Магазин-ларда топилмагач, кийим-кечакми, озиқ-овқатми из-лаб бозорга тушиб қоламиз. Кеч куз пайтларидан бири-да Чорсу бозори томон йўл олдим.

Бу пайтларда Тошкент-нинг аҳолиси ҳозиргига нисбатан уч баравар кам эди. Кўчада машиналар оз, улар онда-сонда пайдо бў-либ қолди. Йўллар ҳам бугунгидек обод эмас. Ҳо-

зирги лойиҳа институти ва китоб дўконлари ўрни бўш бўлиб, унинг ўнг ён томони тепалик. Бу тепаликдаги ту-рар-жойлар баландда бўл-гани учун уйлардан кўра болақоналарни эслатар эди. Ҳозирги обод Чорсу кўча-си ёзда тупроқ, киша бал-чиқ бўлиб ётарди. Қиш пайтлари бу ердан айлана-диган трамвай ғилдиракла-ри ярмигача балчиқ кечи-б ўтарди.

Бир гал трамвайдан ту-шиб бозор томон бурилдим. У пайтларда бозор ҳам хо-зиргидек, обод эмас эди. Ёзда чанг-тўзон. Қиш ой-лари ёмғир ёққан кунлари ёпишоқ лойдан оёқни тор-тиб олиш амри маҳол бў-ларди.

Бозорнинг Чорсу томон-даги йўли Кўкалош мадрас-иси билан деҳқонлар уйи орасидан ўтар эди. Бу йўл ҳозир ҳам бор, бироқ деҳ-қонлар уйи бузилди, йўқ бўлиб кетган.

У пайтларда Кўкалош мадрасасининг девори ту-бида ва деҳқонлар уйи бош-ладиган жойида кўчаннинг икки томонини тўлдириб, уруш ноғиронлари тилан-чилик қилиб ўтиришар эди. Бирининг оёғи йўқ, иккин-чисининг — қўли, яна би-рининг на оёғи, на қўли бор. Бошқа бировларнинг елкаси юлиниб кетган ёки чап 8 ўнг томонидан қо-вурғалари олиб ташланган. Эътиборни ўзига жалб қи-лиш учун одатда, бу ноғи-ронлар яраланган аъзолар-ини кўрсатиб ўтиришарди.

XX асрда рўй берган даҳ-шатли офатнинг разил ман-зараси эди бу.

Булар тахминан ўттиз-қирқ нафар бўлиб, уларни кўрган бозорчилар даҳшат-га тушар ва кўпчилик кўн-гилда атаган бирор хайр-эх-сонни бўлса ташлаб кетишар эди. Бу гал мен ҳам талаба бўлишимга қарамастан би-рор нарса бериб ўтиш учун чўнтак қиладим. Шу пайт катта кўча томондан ор-қага тисарилган қолда атрофи брезент билан ўралган сту-дебекер машинаси келиб тўхтади. Машинанинг ичи-дан 10—15 нафар ёш, ба-қувват миллионирлар ўз-ларини ерга таппа-таппа ташладилар-да ноғирон тил-ланчилар томон ёпириди-лар. Бир пасда уларни ураб-чирмаб, бамқосили гўла-ўтин юклагандек машина-нинг юкдонига отишди. Но-ғиронлар ҳар хил овозлар билан чинқир-чираб-догла-шарди, айқан-уйқаш қи-либ солдатчасига сўзини-шарди. Қўлтиқаблар ша-рақлаб ерга тушиб кетарди. Не умидлар билан йиғилган сарик ва оқ қақалар ерга тўкиларди. Аммо миллияни ходимларнинг булар би-лан иши бўлавермас эди. Улар одадгадидек ўз «бур-чини», топириланган вази-фани адо этишдан бошқа нарсани билмас эдилар.

Бир неча дақиқа ичида уни бажариб қўйиб кетди. Милляни ходимларнинг бир қисми чақонлик билан студебеккерга чиқиб олишди. Бошқа бир қисми катта кўчада уларни кўтиб турган «милляция» ёзуви машина томон йўл олди. Ғолиблик кайфияти бор эди. Уларнинг қиёфасида.

Студебеккер бошқарувчиси машинага кучли газ бериб уни катта кўча томон кў-згади. Машина орасида пайдо бўлган чанг аралаш қора тутун аста-секин тар-қала бошлади. Ингилтан-лар ҳалеганда тарқалша-вермас, бир қисми ханг-манг бўлиб шитоб билан кетаётган машинани кузати-б туришарди. Мен ҳам анча пайтгача бу ерда худ-ди урушларда ётганмада бомба портлагани сингари ҳолатда турдим. Рўй берган воқеанинг моҳиятига тўла тушунамасдим. Уруш ман-заралари — портлаган мина, снаряд ва бомбалар, тум-бур-тумбурулар орасида но-буд бўлган дўстларим-қўл-дан ва оёқдан ажралиб оқ

Давоми иккинчи бетда



**СУРАТДА:** Улуғ Ватан уруши қатнашчилари О. Афзалов, Ж. Раҳмонов, С. Коротков

### АМЕРИКАДА НАВОЙНИ ЎРГАНИШ

Акмалов ана шундай мада-ний алоқаларда ташкилот-чилик қилмоқда. Яқинда у Илзе Сиртаутасдан хабар-нома олди. Унда факультет-да Алишер Навоий ижоди-ни ўрганиш бўйича ўтқа-зилаётган тадбирлар маъ-лум қилинган эди. Энг му-ҳими, бу хайри ишлар ўз-бек тилини ўрганган мута-хассислар томонидан ўтқа-зилган.

Чунончи, 5 апрелда «Али-шер Навоий юбилейининг Тошкентда нишонланиши» деб номланган бир соатлик видеофильм намойиш қи-линди. 12 апрель кунин Ил-зе Сиртаутас «Алишер На-воий ва у яшаган давр. На-воийни ўрганишга дебосча» мавзуда маъруза қилди. 22 апрелда Осиё тиллари ва адабиёти факультети ас-пиранти, ўрумушлик Аbla-ҳат Иброҳим, Ҳамит Зокир «Алишер Навоий ва уйғур адабиёти» мавзуда суҳбат ўтказишди.

Хабарномада, шунингдек, «Алишер Навоийнинг ёш-ликдаги сабоқлари» хусуси-да яқин шарқ тиллари ва маданияти факультети ас-пиранти Шоун Лёнинг суҳба-ти режалаштирилган. 10 май кунин Уйғун ва Иазат

Султоннинг «Алишер На-воий» драматиси онд видео-фильмдан лавҳалар намой-иш этилади.

Аспирант Лорена Брей-нинг «Алишер Навоий ҳа-қидаги зарофат (ҳазил) ва ҳикоятлар» мавзундаги суҳ-бати 7 майга мўлжалланган. 31 майда «Алишер Навоий ва ўзбек ҳамда чингитой ти-ли ривожини» тўғрисида суҳ-бат ўтказилади.

— Америкада ўзбеклар та-рихи ва маданияти қадим-дан ўрганиб келинган. — дейди Н. Акмалов. — Аме-рика Конгресси кутубхона-сида Урта Осиё тарихи бунёдкорлари Амир Темур, Улуғбек, Беруний, Ибн Си-но, Навоий каби сиймолар-га бағишланган адабий ва ил-мий нашрлар шу қадар

кўпни, уларни йиллар да-вомига ўрганиш керак бў-лади.

Яқин йилларда еш шоир, журналист ва адабиётшу-нослари инглиз тилини му-каммал ўрганганликларидан сўнг Америкага юбо-ришни мўлжаллаямиз. Улар Конгресс кутубхона-сидаги асарларни ўрганади-лар, таржимачилик билан шуғуллашади. АҚШлик бир гуруҳ олимлар эса шун-дай ниятда бизга ташриф буюришади. Профессор Ил-зе Сиртаутас хоним бу ният-ни амалга оширишга етакчи-лик қилмоқчи.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистон ва Америка ин-дустрия ўртасидаги маданий алоқаларнинг янги истиқ-боллари юз кўрсатмоқда.

University of Washington  
The Department of Near Eastern Languages and Civilization

**UZBEK CIRCLE**  
Spring Quarter Program 1991

Information 943-6033  
April 8 Friday  
Video: "Alisher Navoi's Anniversary Celebrations in Tashkent, Uzbekistan"  
Denny 215, 12:30-1:30 pm  
April 12 Friday  
"Alisher Navoi and his Time: An Introduction to the Study of Navoi"  
The Citeaux, Chair, Near Eastern Languages & Civilization  
Denny 215, 12:30-1:30 pm

ГОҶ БЎЛИНГ, ОДАМЛАР!

ЗАМОНАНИНГ ЗАЙЛИНИ ҚАРАНГ. Узоқ ўтмишда эмас, бундан аттиги 1,5-2 йил муқаддам қишлоқ аҳлининг энг катта армони...

ва сув манбаларига эга жамоа ва давлат ҳўжалиқларида ҳар гектар ердан ўртача 2067 сўм даромад олинса...

булишлари тайин-ку! Айнан шунга ўхшаш яна бир мулоҳаза: қишлоқ жойларда аҳолига минерал ўғитлар ва зараркунадаларга қарши қўлланиладиган химикатлар сотиладиган дўконлар...

Фажат кишини бошқа бир нарса ҳавотирга солади: қуриб қолган иморатларнинг мустаҳкамлиги қай даражада? Айтайлик, Андижон ва Хўжаобода баъзан 9 баллгача, Иштихонда 7-8 баллгача...

ТОМОРҚАДА АҲВОЛ ҚАЛАЙ, ЭЙ, АЗИЗ ДЕҶҚОН?

ташвиш, сақлаш ва қайта ишлаш жараёнида нобуд бўлади, сифати бузилади. Шу боис асарият ҳолларида мева-сабзот дўконларида маҳсулот танқис бўлади...

нерал ўғит ва заҳарли химикатлар сотишни ташкил этсалар, айнаи мудоао бўлади. Учинчидан: ҳалқимизда шундай нақл бор — «Сара уруғ, ҳосил бўлиқ»...

сидир. Илгари ҳам бир нав эди. Бозор иқтисоди даврига келиб, ҳар куб метр ёғочнинг нархи 250-300 сўмга, бир машина бетон қоринининг баҳоси 80-100 сўмга...

ТАБИИЙ ЭНДИ САВОЛ ТУРГИЛАДИ: ҳўш, аҳолига томорқа бериш тўғрисидаги фармон ҳамма жойда ҳам тўла ижро этилганми? Одамлар ерли бўлиб, юқоридеги тилга олинган муаммоларни эътиборга олмайдими?

Тўртинчидан: шахсий ёрдамчи ҳўжалиқ қишлоқ шароитида азалдан ёш авлодини меҳнатга ўргатишда, улар қалабига ерга, деҳқончиликка ва чорвачиликка меҳр ўйотишда муҳим тарбия воситаси вазиёсини ўтаб келган. Фарзандлар ота-оналари билан бирга томорқада ёнма-ён ишлаб, уруғ сеппиши, ниҳол кўкارتтириши, мол боқишини ўрганишган. Хусусан ҳўжалиқларга панжа орасидан қаратган йилларда эса бу анъана бузилиб, Мана, оқибати: ҳўзирга келиб ўрта ва ёш авлод вақилларидан кўпчилигининг қўли кетмондан чиқиб кетди...

Энди холисона айтинг-чи, бундай аҳволда қишлоқ кишини қачон иморатини қириқтиришди, қачон унга кўчиб киради? Бунини билмадим. Аммо бинокорлик материаллари етишмаслиги сабабли одамлар ҳали воғта етмаган иморатроп дов-дарактларини ҳам кесиб ишлаётганликларини аниқ биламан. Ал-қисса, табиий муҳит бузилаётгани, қушлар қишлоқларни тарк этиб, зарарли ҳашаротлар кўпаяпти. Бу кетишда қишлоқнинг деф кўза чиқаришимиз ҳеч гап эмас. Зеро, аҳоли аҳтиёжини қондириш ва ноҳуш ҳўлланишини олдини олиш учун одамларга қурилиш материаллари сотишни кўпайтириш зарур. Ўз навбатида ҳўжалиқларда иморатроп дарактлар экинни йўлга қўйиш ҳам муҳим. Бу жиҳатдан ўртачирчиқликларнинг тақриблари айтиб бериш мумкин. Янги йилдан бошлаб туманидаги барча ҳўжалиқларда уч гектардан теракзор барпо этиш режалаштириб қўйилди. Бу хайрли иш бошқа жойларда ҳам амалга оширилса, вақтисоати келиб ўз самарасини бериши тўғри гап.

Биринчидан: баъзи мутаасаддилар одамларга иложли борича нотекис, умумдорлиги паст майдонлардан томорқа бермоқдалар. Оқибатда кўпчилик сув муаммосига дуч келимоқда, ерларни текислаб, тартибга келтиришда, экин экиб, ҳосил етиштиришда қийинламоқда. Фарғона водийсида, Янрик шаҳарларга туташ ҳўжалиқларда эса ер танқислигини, аҳоли зичлигини рўқаб қилиб, томорқа ҳажимини қамайтирмоқдалар. Вазиёндан қўтулиш мақсадида аҳолига фажат экин экинш учун дала жойлардан бироқ ер ажратмоқдалар. Бироқ ер қондан ўша қороборларни тўсиб олиш имконига эга бўлмаганларни ҳамда мол-ҳўдлар зин-заҳмат етказишдан қўчиганлари сабабли мевали дарактлар эколмайптилар.

ШўҶИМ БИР МУАММО ХУСУСИДА АЛОҲИДА ТўХТАЙЛБ УТИШ ЖОИЗ. Ёр беришга, кўчиладиморат солиштиришнинг кетиди. Ўз-ўзидан маълумки, ҳўзирги улар асосан хом гиниш гуваля ва паҳсадан тикланмоқда. Бунинг учун одамларни айблаб бўлмайди.

Аҳолига эриб берилгандан сўнг анча-мунча муаммолар ҳам юзага чиқиб қолди. Уларнинг ҳал этишда шахсий томорқа эгалари уюшмаси тузилганлиги, бир миллиард сўм маблағ ажратилгани муҳим аҳамият касб этиши мумкин. Бироқ биз фақат уюшма ёрдамига кўз тикиб ўтиришни адолатдан бўлмади. Муаммоларни бартараф этишда мавжуд ички имкониятлардан ҳам умумли фойдаланишнинг мумкинлиги, бу ҳақда жиддий ўйлаб кўрмоғимиз лозим. Ана шундангина шахсий ёрдамчи ҳўжалиқларни том маънода моддий-иқтисодий мўл-кўчлиги, аҳолий-маънавий фаровонлиги омиллига айлантира оламиз.

ҶАМИДАН СИР ТУТАМИЗ? Мамлакат ҳудудида ядро синовларини давом эттириш тарафдорларининг одадига раёволарни солда ва қатий: «Улар (АҚШ) ядро портлатишларини биздан олдин бошлашган, ССЖИга нисбатан кўп бор портлатган ва ядро потенциални жиҳатдан ҳам устунликка эга».

Бироқ ҳар икки мамлакатдаги ядро портлатишлари амалга оширилган қурилишларнинг миқдори ва қуввати ҳақидаги маълумотлар бизда эълон қилинмайдилар. АҚШда эса ўз ҳудудида ва ССЖИда амалга оширилган ядро синовларининг жойи, қуввати ва йўналиши ҳақидаги маълумотлар мунтазам эълон қилиб борилади ва кенг оммалаштирилади.

ҶАМИДАН СИР ТУТАМИЗ? Мамлакат ҳудудида ядро синовларини давом эттириш тарафдорларининг одадига раёволарни солда ва қатий: «Улар (АҚШ) ядро портлатишларини биздан олдин бошлашган, ССЖИга нисбатан кўп бор портлатган ва ядро потенциални жиҳатдан ҳам устунликка эга».

Совет кишиниларга асосий ядро синовлари ўтказилган ядро синовотлар жойлашган районлар қареллиги ошкор бўлганига унча ҳам кўп вақт бўлгани йўқ: улар Семипалатинск яқинида ва НоваЯ Земляларда. Аммо ҳўзирдаги мутахассислар ССЖИда ядро синовотлари портлатишда 50 дан орттиқ жой борлигини рўйхатга олганлар. Уларнинг асарияти РСФСР ҳудудидадир.



РЕДАКЦИЈАДАН: Ушбу хат ва Америкада чиққан «Совет ҳарбий курули» китобидан олинган харитани эълон қилаётим, манфаатдор маҳкамалар Ғарбда сир ҳисобланмаётган бу маълумотларни тугуштириб беришар ёки рад этишлари, деган умиддамиз. «Аргументы и факты» ҳафталигининг 1991 йил, 16-сонидан.



Тўра ЖУМАН

УРУШ ВЕТЕРАНЛАРИ

Ана кўркам чойхона. Чой ичмоқда кексалар, Баъзиси бир қўли йўқ, баъзиси бир оёғи...



СУРАТДА: Александр ТВАРДОВСКИЙ ВА Ғафур ҒУЛОМ

Зоҳиджон ОБИДОВ

АЖИБ АЙЁМ

Урик, олма шоҳлари чунон кўприб қолди, Ялпиз, райхон исларин сабо уфуриб қолди...

Ноҳақ бўлиб совриндор

Обру топиб бўлурму, Кўкда юрса ҳам қуёш, Хар кеч бош эгар ерга, Уфқ ўлар юлдузлар...



БОР ЭКАН БУНДОҚ

Ялтоқлар йўқ дедик, қадди дутолар бор экан бундоқ, Кима мағрур, кима қадри фидолар...

ФАЙЗУЛЛО

ФУРҚАТ

ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Ул парн ой юзларига парда зебо тортадур, Чархи бепарво мани қатлима нево тортадур...

ҲАЗРАТ НАВОИЙ ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Дил нидосини дейин, жоним филосини дейин, Хар кеча то субҳидан зор мубталосини дейин...

НАЗАРМАТ

БАТАН ДАРДИН КУТАРГАН ДАРДЛАР

Кезар дилда сўямас бир хаёл, Зулматларни ёндирган олов, Чақмоқларни портлатган қурол...

Дехқон чиқар қишда яхобга, Этагидан тортар изириги, Пол айлаиб, келтирар тобга...

Куз келмаса япроқ тўқилмас, Хар нарсада бор муддат, маром, Эзгуликка йўл олар одил...

турганимга ёни машина бир текис тебраниб юрганам...

Бўлди, кўп ухлама, бошинг оғриди, Ҳозир катта анҳор келади, тўхтаини...

Атроф ям-яшил дала, қинғир-қийиш қаллақланган тутлар...

Яна йўлга чиқдик, Хўжанднинг гавжум, усти ёпиқ ички қаватли бозорига етиб келдик...

Юр, совға танаб берасан, — дедилар дадам.

Энди билсам, совға қилган одам кўпроқ хурсанд бўлар экан...

Абдуқаҳҳор полвон дарҳол дастурхон ёзиб, патнисда нон, қанд-қур олиб келиб олдимизга қўя бошлаган эди...

Шу тоб анчагина ёшланглар келиб узоқдан дадам билан саломлашди...

Кейин ўз-ўзидан учрашув ташкил бўлди. Ҳамма хурсанд, дадам тожикча гапиряпти...

Жўра полвон тўпланганларга бир нима деди шекилли, Ҳамма раҳмат айтиб ўрнидан қўзағди...

Бизни машинамиз кўздан гойиб бўлгунча кузатиб қолди...

Ҳаммамиз сўри тағида (салқин туганган эди) ўтириб оқватландик...

Болалар кўрпа, ёстиқ ташинди, Хондамир, Ҳаётхон, Раҳатхон, Муқабатхон, Почкичон...

Ҳаммамиз сўри тағида (салқин туганган эди) ўтириб оқватландик...

Болалар кўрпа, ёстиқ ташинди, Хондамир, Ҳаётхон, Раҳатхон, Муқабатхон, Почкичон...

Ҳаммамиз сўри тағида (салқин туганган эди) ўтириб оқватландик...

Болалар кўрпа, ёстиқ ташинди, Хондамир, Ҳаётхон, Раҳатхон, Муқабатхон, Почкичон...

Ҳаммамиз сўри тағида (салқин туганган эди) ўтириб оқватландик...

яни кўрналар, оқ чойшаблар, баланд жомоқ парк устиқлар тўшади...

Эрталаб қуёш ёйилиб, сўри тағи исб кетган экан.

Дадам тонгдаёқ бозорга бориптилар. Қўқоннинг калла гўштидан тортиб, бор мева-чевасидан олиб келиптилар.

Тонгда Қўқонни томоша қилиб бор ангилликларни билиб, таниш-билишлардан хабар олиб...

Ана ўшанда, биз қизлар, тоғамнинг ичкари-ташқарилик ховлиларининг дарвозаси олдини катта кўчага...

Ярим кечагача меҳмон бўлдик. Дадам, аям, Хусанжон ана, келиноним билан алламаҳалгача ўтган-кетгандан гапириб ўтиридик...

Чойга ўтирдик. Болалар ухлапти. Аям, дадам бир-бирларига қараб илжайиб қўйишди...

Хондамир, Тохсон, Музсар, Амир, Рустам биринкетинг уйғонишди.

Эрталабни чойдан сўнг дадам бир даста газетларни олиб салқин хонага кириб кетдилар...

Чунки шунақа вақтлар дадам хотираларини жамласалар керак...

Соат 9-н иккилар бўлиб қолган эди. Мен, аям, Нафисахон келиноним билан сўридан чойни йиғиб олдик...

Дадам уйдан дам олиб чиқдиларда: — Алси, опаси, болаларни чақиринг, кийинишсин...

Аям: — Қим-қим борамиз? — деб сўрадилар.

— Ҳаммамизни кутаяпти, Хусанжон оиласи билан биз оиламиз билан борамиз.

Шу кўнанинг бошида масжиднинг армиядан кўчи қилинганда...

1958 йилнинг 26, 27, 28, 29 июлида Қўқонда эди. 29 июль сешанба эди. Шунда Муқимий хужрасига келдик...

атлас фабрикасига берилган экан. У масжидда бир вақтлар Муқимийнинг хужраси бўлган.

Бизни Чархий домла (дадам «Мавлоно Чархий» деб чақирардилар) кутиб олди...

Энди ухланглар, — дедилар сал жаҳллари чиққан овозда...

Дадам ва Чархий домланинг дўстлиқлари 30-йиллардан бошланган экан.

Уша-уша Чархий домла ва дадам бир-бирлари билан яқин дўст, ижодий ҳамкорликда шеърлар ҳам ёзишар эди.

Агар Чархий амаки Тошкентга келсалар, бизникида тўхта, дадам агар Қўқонга борсалар, домлани кўрмасдан, уфдатлашмасдан кетмас эдилар...

Чархий амаки хушфетъл, ҳазилчи, жуда олижаноб одам эдилар. Бизни хужрага бошладилар...

Хужра унча катта эмас. Қўқонча тоқчаларда эски китоблар, таглин.

Хужра этагиди овуру, чап томонда ўчоқ, у ерда қозон осылган, жонтахтада дастурхон ёзилган.

Хужра ҳовлиси топ-тоза, атиргул, шойиғул, райхонлар экилган. Хужрада ҳеч қандай дабдабали нарса йўқ...

Дадам «Мавлоно» деб иззат қўрсатсалар, Чархий домла «устоз» дейдилар...

Хусанжон ана зериккан, укаларини фабрикани томоша қилдиргани олиб чиқиб кетдилар...

Атлас фабрикасида укаларини роса маза қилиб ўйнашди. Уларга «меҳмон» деб Ҳамма дастоҳларни қўрсатти...

К А И Т И Б К Е Л Г А Н И М И З Д А Чархий домла ош сузимиз келдилар. Кетар фаввонада Чархий домла билан дадам ана ҳазил тўртинлар айтишди...

Кейин дадам бир варақ қорозга аланасалар ёздилар ва менга: «Бор, анави шойиғулни узиб кел», дедилар...

Дадам қуйида келтирадигани эсдалик номани ёзиб, шойиғулнинг япроғини эзиб сувини боғ бармоқларига суракб қорозга босдиларда...



— Машраб ака, асосан ўзбек миллий театр санъати ҳамда драматургия олдидан турган долзарб муаммолар ҳақида сўхбат-лашсангиз. Театрларимиз қардош жумҳуриятлар театрлари орасида томошабинлар сонин жаҳатдан кейинги ўринларга тушиб қолди. Бунинг сабабларини қандай изоҳлайсангиз?

— Театрларимиз инқирознинг сабаблари, менимча, мана булардан иборат:

Маънавий эҳтиётдан жудо бўлганимиз тўғрисида умумий маданиятимиз ҳақида масала туғди. Театр жамиятининг бир ҳужайраси экан, бу кулфат уни четлаб ўтиши мумкин эмас эди.

Драматургия театрларини етарлича (яҳши асарлар билан, албатта) татминлаш олмапти. Бу — жуда мураккаб масала, узоқ вақт, шунинг учун уни шарҳлаб ўтирмаймиз.

Жумҳуриятимизда учта махсус санъат олий билим даргоҳи бор, лекин малакали кадр кам. Актерлар сафидида истеъдодли одам кўп (бу ҳам қисс маъносидан). Чунки, уларнинг сонин кўп. Масалан, ҳужжат борагетти юзга яқин ёзувчи орасида қанча ҳақиқий истеъдодли чиқди — худо билади.) Аммо режиссёрлар орасидан ҳақиқий истеъдодларини сайладиган бўлсангиз, бир қилинган беш пажаси етацим-йўқим — яна худо билади.

Театрда эътибор инсофиди одамнинг қўчадаги тиланчига эътиборидан ҳам паст. Моддий планни бажарай деб арзон-таров пьесани сахналаштириб, қишлоққа-қишлоққа эзгиб юришга мажбур бўлган театрлар, йигирма йилдан бери чанг ютиб, авазига юз эллик сўм маош оладиган артистдан нима талаб қилса бўлади?

Мутахассисларнинг кўп марта такрорланган фикрини яна бир асламочиман. Томошабиннинг ҳам тарбиялаш керак. Болалиқдан бошлаб. Лекин ягона болалар театри — йўлдош Охунбоев номидаги жумҳурият Ёш томошабинлар театрининг аҳолини қаранг. Восб қолман деб турган ертўлага жойлашган театрлар қандай тарбия талаб қила олмас? Шу ўринда битта таклифим бор: мат-лумки, Максим Горький номидаги театр жамоаси ўзларига агаб қурилатгани мустахкам бинодан воз кечди. Жумҳуриятимизда унинг «Наврўз» театрига айлантиришга қарор қилди. Тошкентда машҳур Халқлар дўстлиги саройи бор. Ҳар қандай фестивал, ҳар қандай байрам шу бинода бемалол ўтади. «Наврўз» Ёш томошабинлар театрига ҳади этилса қандай саз бўларди!

Аслида бу гаплар театрларни айбдан соқит қилмайди. Санъатнинг ҳар қандай тури фидойиликни талаб қилади. Демак, театризм ҳодимлари ҳам, модоими ҳаётларини санъатга бағишлайдими, фидойи бўлишлари яхши ҳар қандай шайтондан қатъи назар, яхши спектакль яратишга уринишлари керак. Ана шунда, аҳоли қандай бўлишидан қатъи назар, томошабин театрга келиди. Бунга мисоллар театрларимизнинг бутунги кунда ҳам етарлича. Томошабин келмади — абони фақат театрдан кидириш лозим.

— Барнор драматургияга жиядай тўхталиб ўтсангиз бўларди-да...

— Жиядай тўхталган билан драматургиядаги барча муаммоларни қамраб олиб бўлмайди. Деб қўрқаман, Шарофжон.

— Ҳар ҳолда...

— Ҳа, майли. «Пичоқни олдин ўзингга ур, оғримаса — бирова...» деган гап бор. Шунинг учун ўзимизнинг аҳолга ҳам танқидий кўзи билан қараб қўйсак ёмон бўлмас.

Кўп ҳолларда драматургиянинг, театризмнинг аввало бор ТОМОША эканлигини унутиб қўямиз. Ётмиш йил давомида ҳар хил «изм»лар руҳида тарбияланган келдик, энди бундан қўтилишимиз қийин кечаяпти. Асарларимизда гою бору бадиият йўқ. Ваҳоланки, ҳар қандай гою бадииятнинг тагида беркинган бўлиши керак. Эсимда, болалигимизда ош сузилса, энг катта устухон лаганийнинг тагида беркиятиб қўйилган бўлар эди. Ким ошни охирига еса, устухон ўшага насиб қиларди. Гою билан бадиият ҳам шундай жойлашиши керак, деб ўйлайман. Бида эса, кўнчига тескариси бўлади: устухон ошининг тепасида туради...

Бунинг устига, театрларимиз матнга бепайсаллик билан қарашиб, ҳаракат бўлса бўлди, матнинг аҳамияти йўқ, деб ҳисоб-лашади. Мен иккита унча театрга «мос» бўлмаган пьеса асосидаги спектаклларни кўрганман: «Истанбул фюкиси» (Эркин Воҳидов) билан «Жаннатга йўлнинг» (Абдулла Орипов). Ҳаракати «еуст» бўлган бу иккала спектаклда ҳам пашша унга сезилмаган жимлик ҳукм сурган. Демак, матнинг аҳамияти бор экан, томошабинимиз сўзининг қадрини билар экан. Бу гап ҳам, ҳар ҳолда, ўйлаб кўрса бўладиган гап...

— Бир пайтлар театрларга тўла ижодий, молиявий мустақиллик берилиши керак, деган гаплар юрган эди. Ҳозир бу анча тикчи қолди. Нега шундай бўлди?

— Бундан беш-олти йил бурун Иттифоқ мизисиди шу масала кўтарилган, чаманда

Москва театрларида ҳал бўлган ҳам эди. Масала бизда ҳам кўтарилди. Аммо мен театрларнинг тўла мустақиллигига қарши чиққан, бинобарин, кўпчилик режиссёр дўстларимизнинг «жигига теккан» эдим. Ўзингиз ўйлаб қаранг: жумҳуриятимизда ўттиздан ортиқ театр бор, аммо ўша театрларнинг ҳаммасида бевосита драматург билан ишлая оладиган, театрининг репертуар сиёсатини мустақил белгилай оладиган режиссёр борми? Жумҳуриятимиз театрларининг аҳоли, репертуаридан озгина хабардор одам бу саволга салбий жавоб беради. Ҳар ҳолда, коллективнинг жумҳурият Маданият вазири Репертуар-редакция Кенгашининг марказлашган тавсиясига, жумҳуриятдаги кўзга кўринган олимлар, драматургларнинг маслаҳатига эҳтиёж сезмайдиган мустақил ўз етакчили бўлиши керак. Афуски, ҳамма театризм ҳам бундай етакчига эга эмас. Бадиий кенгашларни оладиган бўлсангиз, уларнинг тарбияси, савияси ҳам етакчининг савиясига боғлиқ. «Мустақиллик» тўғрисида кейинги уч-тўрт йил ичида театрларимиз савияси олдиндан ҳам тушиб кетганини кўриб тургандирсиз? Мен,

войни номидаги ўзбек Давлат академик Катта театрида улуғ бобониз сиймосининг яратилиши ул зотнинг руҳини безовта қилмасинган?

— Саволингизнинг мазмунини сизга ҳам-фикр бўлишимни таълоо қилади. Аммо менинг фикрим бошқачароқ. Мен санъатнинг бирон-бир турини инкор қилмаганим-дек, Навоий бобонинг сиймоси ҳам қандай санъат турига (балетдан бўлак, албатта) намоен бўлишига қарши эмасман. Ҳаттоки, тарафдорман ҳам. Бевосита «Алишер Навоий» операсига келсангиз...

Тўғри, опера — ўзбек санъати эмас. Бироқ, ўзбекини бўлмаган нарсанинг ҳаммасидан воз кечаверсангиз, қашшоқлашиб қолмасинки-де! Европача кийим кийиб, европачаларга ўхшаб соч қўйиб, рус тилида гаплашиб юрибми-ку. Бу билан европачлик бўлиб қолдингиз? Гап либосида эмас, дилда экан. Демак, операда ҳам эмас. Гап операнинг миллий кўрада асосида ёзилганида.

Катта театризмиз саҳнасида бир неча яхши опера қўйилган. «Лайли ва Мажнун», «Май-

нинг ходимлари ўз жариди ва рўзномаларига эга бўлишди. Энди драматурглар ҳам улардан ўрнат олишиб драма асарлари ёритилди-дегиз алоҳида жариди нашр қилиш масаласини кўтариб чиқсалар бўлмайми?

— Драматургия жаридисини ташкил қилишнинг иложи йўқ. Бунинг устига, менимча, керак ҳам эмас. Иложи йўқлиги шундаки, сиз айтган мутахассисларнинг нашрлари кўп нусхада босилади. Шунинг учун, уларни нашр қилётган мутаассадилар бу нашрлардан зиён кўрмайдилар. Босмахона имкониятлари ҳамда нархлари қийинлашиб, қимматлашиб бораётган, қозонинг нархи ўн мартадан охиб кетган ҳозирги пайтда қайси ташкилот ўн минг нусха (аслида бу ҳам катта эиён) нашрини бўғинга олади? Яна шунинг ҳам айтиш лозими, ўзбек адабиётида бир йилда битта-иккита яхши пьеса пайдо бўлса ҳам катта гап.

Аммо бутун санъаткорларга, хусусан драматургларга ҳам меҳрибонлик кўрсатиб, ҳомилиқ қилиб турган Ўзбекистон Театр арбоблари уюшмаси пайдо бўлган яхши асарларни

Демак, «машҳур» логотипга қарамасдан ёмон сўз эканман-да.

— Унво, мунофотларга қандай қарайсиз?

— Мен антёр меҳнатчининг нақадар машаққатли, аммо, шунинг билан бирга нақадар беақад эканлигини яхши биламан. Бирон кеча бемалол уйда ўтирмаслик, ёз бўйи чаг ютиб қишлоқларда юришининг ўзи бўлмайди. Маош эса... айтишга тили бормайди кишининг. Тошкентдаги актерлар-ку, бир амаллаб йўлни топилди: радио бор, телевидение бор, кино, дубляж бор (бунинг ҳам машаққатининг — ҳалослаб чиқиб юришни ўзингиз тасаввур қилинг), вилоятлардаги актерлар қандай кун кўради, очиги, билмайман. Ҳўш, шундай экан, нима азоб, бошқа касбга ўтиб кетавермайди, дейдиганлар ҳам топилар. Бошқа касбга ўтиб кетганлар ҳам бор. Лекин, санъат — тақдир. Ҳақиқий санъаткорлар на-чаллик қийналмасин, шу санъати тўғрисида топган ноинта қаноат қилди. Актерларнинг моддий аҳоли мана шундай (моддий аҳоли яхши бўлганлар: «Бизни ҳақорат қилди», деб ранжишмасин, истисно ҳамма жойда бор, мен умумий аҳолини айтдим, холос). Ҳўш, энди нима қолади? Маънавий тирак қолади. Маънавий тирак эса — унво. Бироқ шуниси ёмонки, унво берилса ҳам кўп нотекис-ликлар, адолатсизликлар бор. Кўп ҳолларда муносоиб одамлар қолиб кетаверади. Бу на-фақат уларнинг, балки бутун ўзбек санъатининг ҳолати. тараққиётга салбий таъсир кўрсатади. Шунинг учун ё унво мунофотларни адолат билан тақсимлаш ёки санъаткорнинг санъатига яраша моддий, ижодий (масалан, яхши актерларгагина роль бериш) томондан тўғри, ҳалол таъминлаб, барча унвондан воз кечиб лозим, деб ўйлайман. Яхши санъаткор доим иш билан татымин бўлса, ҳалқнинг назарига бўлса, моддий аҳоли яхши бўлса бўлди-да. Энг катта унво — ҳалқнинг меҳри. Артистлар орасида ҳам, ёзувчилар орасида ҳам «Халқ...» лари кўп, аммо уларнинг ичида тўғрота одам танимай-дигани ҳам талайгина. Шу нарсига жуз эҳтиёб бўлиш керак.

— Асли самарқандлик экансиз, Ҳамид Олимжон номидаги Самарқанд вилоят театрининг аҳоли билан қизиқингизми?

— Сўраманг! Самарқанд театрининг ёниб кетганига йигирма саккиз йил бўлди. Театр жамоаси шундан бери кўчада. Орада Опера театри қўрилди, ҳозир ҳам номига «ишлаб турибди». Аммо томошабин йўқ. Чет элликларга кўз-кўз қилиш учун кундан эмиш. Мен чет элликларга Самарқандга келиб, операнинг энг ёмон нуқсасини кўриб кетишларига ишонмайман. Самарқандда шайри азимда, ўзбек ҳалқининг маданий марказларидан бирида бирон-бир миллий театрининг бўл-маслиги... изоҳлаб бўлмайдиган бир ҳол. Тўғри, мамлакатимиз, жумҳуриятимизнинг ҳозирги моддий аҳоли янги театар биносини қуришни таълоо қилмайди. Бироқ, бу гап — чорасизлик деган гап эмас. Иккала театри бирлаштириб, муносиқ театрга айлантирилса — олам гулистон. Аммо бунинг сал қийинчи-лик томони бор: театрининг бир қисм артист-лариға (хусусан, русча қуйлайдиган ҳамда балет артистларига) жавоб бериш керак. Бу — Маданият вазиридан жасорат талаб қиладиган иш.

— «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафталигининг Санъат бўлимида ёритилаётган театрлар ҳақидаги танқид, тақрир ва мулоҳазали материалларни ўқиб борсангизми? Агар ўқиб борсангиз, фикрингизни ўртоқлашсангиз.

— «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» — энг яхши газета. Санъат бўлимининг материаллари ҳам маъқул. Аммо газетанинг ҳозирги ҳажми кичиклик қилиб қолаётганига тўғрисида, Чунки, гаплашиб ўтирганимиздек, ижтимоий ҳаёт муаммолари олдинга чиқиб қолди. Натижада адабиётга бир саҳифа, санъатга бир саҳифа ажратилди. Йигилдиклар, муаммолар эса бу саҳифаларга сиғмайди. Газета ўн олти, ҳеч бўлмаганда ўн икки саҳифага айлантирилса бўларди. Нарҳи, ҳаракатларидан қўрқмаслик керак — халқ барнор ўқийди.

Яна бир гап. Газета ҳақиқатдан ҳам ижтимоий муаммоларни дадил кўтариб чиқаяпти. Аммо... Ҳозир ҳаммининг тили ҳам, дилда ҳам Орол ташвиши. Тўғри, таҳлилчи ташвиш. Лекин маданиятимиз ҳам Орол даража-сига тушиб қолгани тўғрисида кўнчига сукут сақлаймиш. Тилимиз, театризмизнинг аҳоли Оролнинг аҳолидан тазуқ деб ўйлайсизми? Агар газета мана шу маънавий Оролнинг оиди ҳам дадил материаллар бериб борса, иниси жисмига янада мосроқ бўларди.

Бу йил — ҳазрат Алишер Навоий йили. Шунинг учун ҳам газетани тилганими бобо-мининг бир байти билан аяқлай:

«Халқча зеби торақ айла ани, ўқуғонга муборак айла ани!»

Сўхбатни Шароф СУЛТОНОВ олиб борди

Машраб БОБОЕВ:

# АЙБ ФАҚАТ ТЕАТРДАМИ?

майли, фикримга бирор кўпчилар, бирор кўшилмас, ҳозирча Ўзбекистонимизда театрлар репертуарларини Маданият вазири Репертуар-редакция Кенгашининг тавсиясига асосан тўзса, ҳар бир спектаклнинг мутахассислар, театрларнинг кўр-қўрона эмас, қўнчлик жонқуярлари кўригидан ўтказиб, улар маъқуллаганидан кейингина кенг жамоатчи-ликка ҳавола этсалар фақат фойда кўрган бўлардилар, деб ҳисоблайман. Театрларнинг марказий ёки маҳаллий бўлмайди. У қар-еда жойлашмасин — Тошкентда, вилоятда-ми — ўзбек ҳалқининг маданият даргоҳи ҳисобланади. Шунинг учун маҳаллийчи-лик, коллективчиликнинг тор, сохта ман-фаатларидан ҳалқнинг манфаатини, унинг эҳти-ёжини устун қўйиш керак. Ана шунда, эҳтимол, «маҳаллий драматург» деган тушун-чалардан ҳам халос бўлардик.

— Хусусан театрларимизда сахналаштири-лаётган асарлар Сизни қайси жиҳатлари билан қониқтирмапти?

— Ўзимнинг театрга, драматургияга жин-дай алоқадорлигимни ҳисобга олиб ҳамда «Гадонинг душмани гадо бўлади» нақлдан тўғри хулоса чиқариб, саволингизга ақинча-роқ жавоб берсам, яъни мени қониқтирмаган эмас, қониқтирган асарларни санасам. Жу-да қурумсоқ бўлиб кетмаслик, турғунлик замонага хос «фазилат», — сон кетидан қувиш одатидан ҳалиям халос бўлолмаганимни (қайқаям борардик, ўзим ҳам турғунлик замонининг одамиман-да) ошқора таш олиш учун кейинги уч йилни қамрасам дейман. Мана, менга маъқул спектакллар: «Қора камар», «Зиёфат», «Фар-моний аравалди» (Абдор Ҳидоятон номида-ги театр), «Темир хотин» (Фароно театри), «Жононга бордим бу кеча», «Заҳарли ҳаёт» (Қарши шаҳридаги «Мулоқот» студия театри). Эҳтимол, яхши спектакллар кўпроқдир, аммо, афуски, мен вилоятлардаги кўпчилик театрининг спектаклини кўрганим йўқ.

— «Мулоқот» ни тилга олдингиз. Шу му-носабат билан битта савол: театр-студияларга қандай қарайсиз?

— Студияларга қарашим, умуман, ижо-бий. Аммо студия ҳам жонли бир жисм сифа-тида, табиий ҳолда туғилиши керак. Ҳозир жумҳуриятда студиялар жуда кўп. Лекин улар-нинг қўли сунъий тарзда, бошқача қилиб ай-тганда, «жарроҳ аралашуви» натижасида туғилгани учун жамоатчилик эътиборини жалб қилмайди. «Илҳом» билан «Мулоқот» тили ҳақиқий санъат даргоҳи сифатида ўзларини кўрсатишди.

Демак, гап санъат даргоҳининг нима деб (театри, студия) аталishiда эмас, яна такрорлашга тўғри келади, қарларда, ҳақи-қий санъаткорларда экан. Шу ўринда Москва Бадиий театрининг навбатдаги учинчи студияси бўлган Вахтангов бошлиқ сту-диянинг мамлакатдаги энг етакчи театрлар-дан бирига айланигани миносил тасирасида келтирса бўлар.

— Машраб ака, яна бир масала ҳақида фикрингизни билдоқчи эдим. Алишер На-



СУРАТДА: «Мушкул савдо» спектаклидан лавҳа

саранинг иши», «Дилором», «Сўғд элининг қоплони» сингари... Айниқса, «Май-саранинг иши» халқ орасида шўҳрат қозонди. Нега? Чунки у асосан ўзбек қўйлари асо-сида ёзилган эди.

Алишер Навоийнинг спектаклига келсанг, биринчидан, операнинг либреттоси муваф-фақиятсиз ёзилган. Иккинчидан, машҳур спектаклнинг айрим персонажлари, жумладан Хусайн Байқорога нисбатан муносабат ўзгар-ди. Тўғриси, анди унга ҳақоний баҳо беришга қартайлигимиз. Учунчидан, энг муҳими, мен операда эсла қоладиган ўзбекча куй, ария эшитмадим...

Яна саволингизга қайтадиган бўлсанг, менинг фикрим охишим шундайки, Навоий бобо-нинг руҳи у қўй сиймонинг умуман операда намоен бўлганидан эмас, операда ёмон намое-ни (ёки ёмон операда намоен) бўлганидан безовта бўлса, худонинг ўзи ҳаммамизни ке-чириши.

Мен Мутаваккил Бурҳоновни Довид Мул-лақанов, Назира Аҳмедова икром этган ро-мансларидан бери билди, ҳурмат қиламан. Начора, ҳар қандай ижодкорда ҳам паст-баландликлар бўларкан-да. Қанчалик буюк, қанчалик тажрибали бўлмасин, санъаткорнинг ҳар бир янги иши маъқуллик сари қўйилган янги қадам бўлади. Ҳар қандай янги асар муаллифининг шу даврга қадар қилган иши, мартабаси билан эмас, ўзи қандай яратилган-лиги билан баҳоланади...

— Кейинги 2-3 йил мубойида иттифодчилар, шифоқорлар, фантастика яхлосмадларини, ички

ўзининг жаридасидами, алоҳидами нашр қи-либ турса, олаётган савобининг салмоғи янада ортарди.

— Маннон Уйғур номидаги санъат ин-ститутини драматургия бўлимининг очилиши-га қандай қарайсиз?

— Салбий қарайман. Бундан ўн йилларча муқаддам институтнинг ўша пайтадаги ректори бу масалани кўтарган эди. Мен ўшанда ҳам қарши чиққан эдим. Институт энг аввало яхши артист билан яхши режиссёр етиштириб берсин. Кейин институтда драматургларни қим таъйирлади? Ҳозирги драматургларни-ми, олимуллимизми? Бунга ишончим қомил эмас. Лекин шунинг алоҳида қайд этиш ке-ракики, кўпчилик драматурглар худди ана шу институтдан чиққан. Марҳамат: Шароф Вобоев, Эргаш Собиров, Иброҳим Содиқов, Имомжон Турсунов, Ҳайитмат Расул, Жўра Маҳмуд... Хуллас, кўпчилик. Кўр-дингизми, драматург бўлиш учун алоҳида факультетда ўқиш шарт эмас экан.

— Ўтган йили Жумҳурият ёш ёзувчилари-нинг VI семинари бўлиб ўтди. Унда кўпгина ёш шoirлар, носирлар нашр этилди. Драматург-лар орасида ҳам янги номлар пайдо бўлди-ми?

— Афуски, йўқ. Қарийб ўнча иштирокчи орасидан уч кишининггина асари сал-пал эътироф этилди. Улар ҳам адабиётда унча янги номлар эмас. Шарофат Ашурова ҳиқоячи, Тойир Юнусов шoir. Жўра Маҳмудов ҳажвичи сифатида илгаридан таниш эди. Мен умуман семинарларнинг бу тариқа ўтишига қаршиман. Шеръинг, насрда яратил-ган бир неча шеър ёки ҳиқояни ўқиб, мухо-кама қилса бўлади. Драматургияда эса... Бутуниттифоқ семинарларининг тажрибасини қўллас керак, шенили. Бутуниттифоқ се-минарларида ҳар бир иштирокчи бирон-бир тажрибали одамга бириктириб қўйилади. Иккаласи маълум муддат давомида (биздаги-дай уч-тўрт кун ичида эмас, албатта) бири иш-лашади. Ана шундай ҳамкорликдан натижа кутса бўлади.

Яқинда бўлиб ўтган драматургиянинг йил-лик якунларида бағишланган йилгиликда Ёзувчилар ва Театр арбоблари уюшмалари ўртасидаги ҳамкорликни яхши йўлга қўйиш тўғрисида гап кетди. Агар бу таклиф амалга осса, драматургия семинарини икки ижодий уюшма биригаликда ташкил қилиб, бош айт-ганимдай, Бутуниттифоқ семинарларни тарика-сида ўтказса, менимча, натижа ёмон бўлмай-ди.

— Нима учун сизни драматург сифатида халқимиз яхши билдию-ю, аммо театр репер-туарларида асарларингизнинг ҳам учратганиз? Тўғрисики айтсангиз, ўзим ҳам ҳайронман. Пьесаларим асосида қўйилган спектакллар айрим пайтлардаги қабул маҳалида юз бера-диган «жанил-жадал»лардан қатъи назар, ёмон қабул қилинмайдими, саҳнада унчалик ўзоқ умр кўрмайди. Сўнги спектакль ҳам Муңийнинг театрлиги «Мушкул савдо» ҳам тўғри ёмон бўлмайди. Аммо, ўзим гувохман, томошабин ҳам тушди. Мана, бир ярим йил ҳам ўйналмай саҳнадан олиб ташланди.

## РАҚС ГУЛИ



СУРАТДА: рақоса Гаҳҳар Амншова

Ҳар гулининг ҳиди ва хи-ли ўзадаги, рақосалари-мининг ҳам икром услуби бир-бирларидан фарқ қи-лади. Истеъдодли рақоса-ларимиздан Маъмура Эргаше-ва, Дилфарўза Жабборова, Қизлархон Дўстмухаме-дова, Малика Аҳмедова, Гул-чехра Фозиложнова, Ғий-ло Муҳамедова, Гавҳар Матқубова, Зейна ва Наси-бахон Мадраҳимовалар, Гулнора Жўраева, Гулнора Низомова, Светлана Турсу-нова, Лола Оқилова, Дил-бар Юнусова, Рушана Сул-тонова, Феруза Солиҳова, Гулсара Ранома, Моҳиче-ра Исмолова, Нодира Уро-зова, Дилором Шукржон-ова ва қанча санъатимиз-нинг чечаклари билан фахр-ланамиз. Шундай гуллардан «Ижод» ансамблининг я-кахон рақосаси Гавҳар Амншовадир. Санъат учун яратилган бу рақосанинг исми жисмига ярашган, ҳа-қиқий гавҳар. У Тошкент-даги хореография билим юр-тиши туғатган. Мукаррам ома Турғунбоева «Баҳор» ансамблига қабул қилиди. Тажрибали, сезгир Мукар-рама ома Гавҳардан яхши рақоса етишишига кўзи ет-ди. Унга дастлаб «Роҳат», «Пилла» рақсларини ўр-тади. Сўнг Гавҳарнинг иж-росидан мамнун бўлиб, мил-лий рақсларнинг барча ус-

лублари ва сирларини астой-дил ўргата борди. Мукар-рам опадан таълим олиб, малакасини оширган Гавҳар якахон рақоса даража-сига етишди. Кейин у СССР халқ артисти Кундуз Мир-каримовдан ҳам бир қанча рақслар ўрганди. «Гул ва булбул», «Сўғдийна гуза-ли», «Уйғурча» ва «Бухо-роча» ноён рақслар ижро этиб, томошабинлар меҳри-ни қозонди. Гавҳархон рақслар услуби бир-би-ринга ўхшаб қолмаслиги учун бошқа балетмейстер-лар билан ҳам рақслар саҳ-налаштирди. Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ар-тист ва балетмейстер Наси-бахон Мадраҳимовдан «Муножот» рақсини ўрган-ди. Насибохон «Муножот» рақсининг ҳаракатларида қисман Мукаррам ома ижо-дидан фойдаланган. Лекин унга сўз маъноларига мо-нанд янги ҳаракатлар қў-шиб, рақс мазмунини халқ-қа етказишда катта ижодий иш қилган. Гавҳархон бу рақсини қорак ҳароратини қўшиб, ҳолатга чуқур ки-риб ижро этганидан томо-шабинлар олдишига сазо-вор бўлди. Гавҳархоннинг рақс санъати соҳасида яна бир хайрли хунар — ба-летмейстерликка ихлоси бор-лиги мени ниҳоятда сузон-тиради. Чунки ўзбек мил-

лий рақсларининг балет-мейстерлари бармоқ билан санарли. Гавҳархон саҳна-лаштирган «Айриқди», «Кел, гузалим» рақслари унинг келажакда яхши ба-летмейстер бўлишидан дало-лат беради. У қийнмлар масаласига ҳам янгилик қи-райди. Миллий либослар ус-таҳкам қолдиришга ишон-чим келди. Шу ўринда Гавҳархонга баъзи тилак-ларимиз баён этмоқчиман: синглим, ўзбек миллий рақс санъатини ўзлтиришга кўз қо-ранчидай сақла. Услубла-ри аралашиб, шикаст етма-син! Ифратли жийвалар, тўхтаманлар, табассум ва қо-чиримлар рақсини безайди, бунга яхши аҳамият бер. Ҳаракатларини майдалаш-тириб, тўхтаменга қолип юришлар, ортиқча айланш-лар томошабинларда яхши таассурот қолдирмайди. Ҳа-қиқий миллий рақс санъати ривонига ҳисса қўшишга бел боғлабсангиз, бу юксак ва-зифани бажаришда сенга соғлиқ, туганмас ижодий илҳом тилайман.

Розия ҚАРИМОВА, Ўзбекистон ССР халқ ар-тисти.

### ПРЕМЬЕРА

## «КАЙСАР КУЁВ»

Уш ўзбек муенчали дра-ма театрида тожик драма-ти Шоди Солиҳов қала-мига мансуб «Қайсар куёв» комедияси премьераси бў-либ ўтди.

Ассий ролларни Қирғи-зистон ССР халқ артистла-ри О. Шабанова, Н. Ней-матов, Қирғизистон ССР-да хизмат кўрсатган артист-лар Р. Ураимжон, М. Раҳ-матов, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Ш. Дадажонов ҳамда актриса

М. Абдуҷабборова маҳорат билан ўйнашмоқда. Спектакли театр режис-сёри Гани Ҳолматов саҳна



Ашурал ЖУРАЕВ

КУЛГИ ОРОЛИ ҲАНГОМАЛАРИ

Хурматли кулги мухлислари ҳамда мухлисликка ном...

Каминнинг сатира ва юморга ҳаваскорлиги катта...

Хуллас, ҳаётда кўрган, билган ва ашитган кулгили...

ДОД ДАСТИНГДАН, НАВБАТ! МОНОЛОГ

Навбатда туришларни қанчалар соғинганими билсангиз...

Масалан, ўтган куни қўшни мавзедан бир ойроққон аёл...

Хуллас, ҳар тонг саҳарда уйғониб, биринчи галда озиқ...

СПОРТ ХАБАРАЛARI

Балиқ маҳсулотлари хотирасига бағишлаб ўтказилган...

«Зарафшон» ва «Жалойир» командалари ўртасида...

«Узбекистонда ўтказиладиган маҳаллий ва миллий...

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН ЕЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ...

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВАСАНЪАТИ

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО ЎЗБЕКИСТАНА»

Редакцияга келган қўлама ва суратлар муаллифларига қайтарилмайди.

ОНА ИЗОР

Кенжа қизи Чашмани издан бораётган Музалас...

— Вой, бўйларингдан онанг ўргилсин, Шампаной...

— Ҳа, тўзай йигит-қизларга хизмат қилгандан кейин...

— Чашма... Жуда чиройли ном қўйибсиз.

— Қўйинг, унча қуёнаверманг. Қаттиқроқ турсангиз...

Мели ХОЛИЕР

БЎЗ БОЛА

Тошқул кўчадан хурсанд бўлиб кириб келди:

— Уртоғи Солиқон айтди. У ҳам маъно олинди.

— Ахир, сўрабди-ку, яхши кўрган нарсанинг айтган бўлсанг олиб келар.

ҚОРАҚАЛПОК ЛАТИФАЛАРИ

Умрбек балиқ овлашга борди. Кўлга қармоқ ташлаб...

Умрбек дўсти билан ошхонага кирди. Улар энди тухум...

Умрбек колхозда чўпон бўлиб ишларди. Бир куни фермага...

Умрбек молларни қайси зотини кўпайтирсинлар!

Қорақалпоқ тилидан Еркул УМАРОВ таржимаси

ЖИННИ БЎЛИШ ШАРТМИ?

— Одам Ато ва Момо Ҳабо қайси тузумда ишган?

— Сўради анойироқ бир киши тустидан. — Социализмда...

— Эмил, уйда бир неча кун ёлғиз қолсанг, нима қилган бўлардинг?

— Жангчи Майер, қайси армияда хизмат қилмоқчисиз?

— Бир киши йўлда кета туриб чўнтағидиғи керакдиз қўзғани йўл четига отиб юборди.

— Ҳа, Наби полвонингиз! Совгаларни орқалаб, қўшнинг ванг қўйиб келгачи...

— Вой-вой! Ўз полвонинг танимаган ота ҳам бўларкан-а!

— Оғизинг гали тугамай лой дўпнини қийиқ қийиб, Наби кириб келди.

— Вой-вой, бу одам нега нафасини совуқ қилади-я!

риш ўрнига эзмаланиб сўради:

— Ҳа, ўғлим, муз ёрилиб, сувга ботиб қолдингми?

— Вой, нега битта туфлинг оқ рангда, иккинчиси эса қора.

— Ҳайке фаришта эмас, у бор-йўли уй хизматчиси.

— Ҳа, қизим, рост. Улар қўшлардек учиб юришди.

— Нега дарста кечикдинг? — сўради ўқитувчи.



Жаҳон қулади



Рассом И. НОРҲУЖАЕВ

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

ТАХРИР ХАЙАТИ: Ҳафиз АБДУСАМАТОВ, Усмон АЗИМОВ, Ҳамидулла АҚБАРОВ...

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: Тошкент — 700083, Ленинград кўчаси, 32.